

MIHNEA GHEORGHIU :

„Istории dramatice“

Reunind într-un volum o dramă istorică și un scenariu de film istoric — scrise pentru a cinsti mari momente și personalități ale istoriei naționale — Mihnea Gheorghiu a avut un motiv temeinic. După cum mărturisește, în cuvântul introductiv, el oferă cititorului, fost spectator al piesei și al filmului (de fapt, două filme, după cum se va vedea!), un prilej de meditație, în tihna lecturii, pe marginea acelor „istorii adevărate, a căror dramatizare va lăsa pururi slobod duhul scriitorilor“. Dar nu numai foștii spectatori pot fi — spunem noi — beneficiarii cărții. Aceste dramatizări de „istorii adevărate“, prin felul în care au fost scrise — în marginea realității documentului, cu sensibilitate creatoare, cu un nobil rost patriotic — degajă nu numai forță teatrală, ci și un neașteptat farmec al lecturii, farmec gustat numai atunci când scrierea transmite vibrante mesaje patriotice, transfigurare artistică.

Dedicată Centenarului Independenței, laureată a Festivalului național „Cântarea României“, ediția 1977, piesa *Patetica '77* se inspiră din ciclul epic al Comăneștenilor lui Duiliu Zamfirescu. Este un „teatru al evenimentelor“ din primăvara și vara lui 1877, expunând toate atitudinile manifestate în eroicul moment, pentru a cristaliza imaginea stării de fapt. Este cea mai „filmică“ piesă a lui Mihnea Gheorghiu, scrisă astfel din dorința de a cuprinde totul, de a povesti în limbaj dramatic, prin personaje autentice sau prin altele de ficțiune, cum s-a câștigat una dintre marile bătălii de conștiință din istoria noastră. Căci Mihnea Gheorghiu vorbește, în piesa sa, despre marea bătălie și marea biruință a conștiințelor angajate în „teatru evenimentelor“. Unii deslușesc, din prima clipă, înălțimea amănunțită a momentului, alții au nevoie de răgaz. Din opera lui Duiliu Zamfirescu s-au păstrat schema narativă și tipologia unor eroi. Mihnea Gheorghiu intervine cu o sensibilitate contemporană, adâncind perspectiva, populând toate planurile „scenei“ timpului, stabilind relații între medii sociale, înregistrând, cu o privire imparțială, bucurii, nădejdi, patimi, suferințe. Prin piesa sa, el a contribuit substanțial chiar la unele rețeturi istorice, cum ar fi prezența în epocă a lui I. C. Brătianu. Impresionantă, prin

forța argumentației și prin atașament patriotic, este participarea grupului socialist la evenimente. Vintilă Rosetti, Zubcu Codreanu, Gherea înțeleg și teoretizează admirabil rostul războiului național, punând gazeta muncitorească „Socialistul“ în slujba cauzei.

Acțiunea se desfășoară pe numeroase planuri și numai aparent destinul unei familii este acela care o vertebreează. Potrivit unei firești logici interioare, această familie, a doctorului Damian, nu se putea sustrage evenimentelor, încît prezența ei confirmă credința că marile momente ale istoriei naționale angajează plenar fiecare individ, fiecare familie, în efortul colectiv. Ideea este realizată deplin, cu bun efect dramatic. Scenele propriu-zis politice, cînd Kogălniceanu, sau I. C. Brătianu, sau Prințul Carol vădesc o matură înțelegere a intereselor românești, formează miezul, într-adevăr patetic, al piesei. Momentele de pe front, cu maiorul Șonțu, Valter Mărăcineanu, Cerchez, curcanii, Nicolae Grigorescu, au simplitatea și dramatismul sincerității. Retorica lipsește, acești eroi exponențiali pentru un destin național vorbesc curată lor limbă. Mihnea Gheorghiu a regîndit într-o frumoasă limbă românească, uneori, cu rezonanță baladescă, secvențe de epopă națională. Omagiul său scriitoricesc s-a exprimat și în acest chip.

Subintitulat „scenariul unui film despre Dimitrie Cantemir“, *Mușchetarul român* este, de fapt, o poveste cinematografică materializată în două filme de succes, *Cantemir* și *Mușchetarul român*. Virtuțile de scenarist ale lui Mihnea Gheorghiu s-au afirmat tumultuos în filmul istoric, de la acel memorabil *Tudor*. De atunci, Mihnea Gheorghiu și-a impus și un stil propriu în narațiunea filmică. El este, înfîți, un frenetic cititor de documente istorice; îl interesează, înainte de toate, epoca, suflul ei. Regiei filmelor sale i s-au oferit întotdeauna, copios, detaliile acțiunii, în cea mai autentică minuție camilpetresciană. Personajele de prim-plan sînt purtătoare de mesaj patriotic. Ele sintetizează în comportamentul lor, contemporaneitatea, pledează pentru cauza națională. Cantemir apare aureolat de erudiția sa, dar și de drama condiției politice trăite, ca domn al Moldovei. Scenariul, în prima sa parte, este povestea, esențializată, a domniei lui Cantemir. Partea a doua este o inedită narațiune cinematografică picarescă, inspirată de un spectaculos furt al manuscrisului „Istoriei Imperiului Otoman“. Dacă, în prima parte a scenariului, se stăruie mai mult asupra portretelor morale și asupra unor fine țesături diplomatice, cu mister oriental, în povestea propriu-zisă a *Mușchetarului român* accentul epic cade pe succesiunea urmărilor pe drumurile Europei. Un subiect de „capă și spadă“ concentrînd, ca

orice subiect de acest fel, o teză — aici, fidelitatea căpitanului Mihuț față de Cantemir, față de savanta sa operă. Rezonanța gravă a părții a doua — folosirea în scopuri militare a manuscrisului ar fi zdruncinat echilibrul, și așa șubred, al Europei — este adâncită, cu măiestrie, prin dinamica replicii, printr-un tensionat montaj al scenelor.

Cantemir — ca figură literară și cinematografică — are distincția dată de popasul îndelung și adâncit printre infolii. E un iluminat al științei, așa cum ni l-au transmis mărturiile. Scenariul literar — în cele două părți — nu s-a vrut, deci, reconstituirea unui destin princiar, ci o narațiune despre participarea unui domnitor luminat la istoria națională. Chiar în peripețiile mușchetarului Mihuț prin Europa, în căutarea epocii operei, se simte mereu aripa destinului acestui popor; încît Mîhnea Gheorghiu, reunind sub un titlu cele două povești cinematografice, le-a așezat, de fapt, sub zodia unui singur rost, acela al eroismului, în vreme aprige, prin minți agere, pentru a ține piept primejdiiilor ce amenință țara.

Cel care a sporit dramaturgia istorică națională cu piesele *Zodia Taurului*, *Capul* și cu scrierile prezentului volum se vădește a fi un scriitor ce gîndește, cu înțeleaptă solemnitate, istoria țării sale. Pentru timpul de azi, Mîhnea Gheorghiu celebrează, în piesele sale, sensurile majore, eterne, ale istoriei naționale.

Ionuț Niculescu

MIRCEA RADU IACOBAN:

„Reduta și șoarecii”

Cînd, în 1969, sub egida Casei județene a creației populare, apăreau treisprezece nume de *Dramaturgi ieșeni contemporani*, unii debutanți, alții nu, mulți dintre ei, de fapt cea mai mare parte, aproape necunoscuți încă și azi, puțini cititori au întrevăzut, poate, în tinărul reporter și prozator de atunci, prezent în culegere cu o comedie în două părți (*Alt tramvai numit dorință*) pe ambițiosul și harnicul dramaturg de acum. Or, iată că, nici nu ar mai fi nevoie s-o spunem, la 37 de ani, bucovineanul Mircea Radu Iacoban a devenit o personalitate si-

gură și un reper de neocolit în dramaturgia afirmată în ultimul deceniu.

Volumul antologic, apărut în această țirzie toamnă, la Iași, îl confirmă pe Mircea Radu Iacoban și îl consacră ca autor de teatru. Pestre trei sute de pagini reunește cinci piese, într-o ordine, credem, sentimentală, cea cronologică fiind ignorată ca, dealtfel, și cea tematică. Lipsesc din acest volum nu numai textele de început (*Vă cheamă Narva* — 1965, *Tango la Nisa* — 1969, sau anunțata „comedie amară” *Două muzici două*, despre care, încă, nu știm nimic mai mult), ci și, de pildă, netipărita comedie sportivă *Football 1*, prezentată la Teatrul din Bacău în premieră absolută și reluată și de Teatrul Giulești. Dintre cele cinci lucrări reținute în volum (*Fără cascadori*, *Noaptea*, *Sîmbătă la Veritas*, *Reduta și șoarecii*, *Omul din baie*), drama *Noaptea* a apărut într-un de sine stătător volum, în 1966, la „Rampa” Editurii Eminescu.

În direcția dezbaterilor etice și de acută actualitate cetățenească — pe care o promovează în *Fără cascadori*, *Sîmbătă la Veritas* și *Omul din baie* — autorul se vădește a fi bun dirijor al mijloacelor îndătinate ale comediei de moravuri, imbinînd de fiecare dată umorul spontan cu ironia și cu vîlul subtil de tristețe; în drama istorică, Mircea Radu Iacoban ne apare, firește, în altă lumină, gravă, dar nu mai puțin viguros. Și nu altă prin *Reduta și șoarecii*, piesă menită să reazeze într-o ordine etică, de care a fost frustrată, de-a lungul vremii, memoria unui luptător din războiul nostru pentru Independență, cît prin *Noaptea*, cea mai puternică piesă a autorului. Jucată — după cite știm — numai la Iași, într-o regie care n-a explorat toate resursele de energie ale dramei, *Noaptea* închipuie, parabolic, o frescă a Moldovei, descoperind în subtextele fabulei secretul continuității prin veacuri a poporului nostru. Acțiunea se petrece pe vremea cînd ținutul străbătut de Siret și de Prut era bîntuit de molime; unul dintre personajele colective, cel mai important, este breasla calcicilor (ciudată și stîrnitoare de interes asociație a umililor), care funcționa, încă de pe vremea strălucitului Ștefan cel Mare, cu un statut semnat de domnitor. Limbajul savuros, moldovenesc, elementele de paremiologie țărănească, umorul duios alterînd cu umorul negru, o artă savantă a intrigii și a pitorescului, conducînd la situații dramatice și, prin acestea, dincolo de criterii sociale, la adevărul uman, iată cîteva dintre argumentele *Noptii*, această mare reușită a lui Iacoban.

Volumul *Reduta și șoarecii* merită, însă, o adăstare mai îndelungă din partea criticii dramatice, decît această fugară dare de seamă.

Paul Tutungiu